

ренціях зі своїми рефератами, аудиторія з великою увагою слухала їхні розповіді про своїх родичів, тому, що для них історія виявилася не далекою та академічною, а близькою та живою, отримавши конкретні імена та образи.

Вивчаючи таким чином спільну історію, молодь проймається думкою, що шляхи подальшого розвитку не можуть бути розірваними та розрізненими. Перспективи розвитку східнослов'янської цивілізації залежать від активної участі сучасної молоді в будівництві гармонічного майбутнього суспільства, а це виявляється можливим лише при умовах поважного та толерантного ставлення до нашого спільного історичного минулого.

*Дворкін І. В.  
м. Харків, Україна*

### **НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ТА УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ РУХ У ХІХ СТ.: ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ**

Метою нашої статті є аналіз сучасних публікацій, які висвітлюють національну політику Російської імперії на українських землях, що їм належали у ХІХ ст., а також ставлення імперської влади до українофілів – представників українського національного руху. Запропонована розвідка не претендує на вичерпність і розглядає лише деякі роботи та концепції, що їх висунули західні та російські україністи. Вони в основному є приступними в Україні (або ж опубліковані тут) та мають значний вплив на вітчизняний науковий дискурс. Ці роботи написані з використанням сучасних західних підходів (переважно у модерністському ключі).

Зважаючи на це, вважаємо за доцільне в загальних рисах розглянути модерністську концепцію націотворення. Згідно з нею, формування української нації, так само як й інших націй, відбувається протягом ХІХ – початку ХХ ст. В якості альтернативи широко вживаній концепції національного відродження модерністи пропонують концепцію «націотворення», тобто формування якісно нової спільноти – української нації [1, С. 274–284].

Згідно з концепцією «уявлених спільнот» відомого англійського дослідника Бенедикта Андерсона, нація це уявлена політична спільнота – при тому уявлена як генетично обмежена і суверенна. Вона уявлена тому, що представники навіть найменшої нації ніколи не знатимуть більшості зі своїх співвітчизників, не зустрічатимуть і навіть не чутимуть нічого про них, і все ж в уяві кожного житиме образ їх співпричетності. Вочевидь, тут ідеться не про те, що уявлені спільноти існують лише в людській уяві. Але саме як спільноти вони існують значною мірою завдяки цій уяві, здатності індивідуума досягнути, усвідомити себе як частину певної спільноти і зрозуміти факт наявності цієї спільноти.

Нація, стверджує Андерсон, уявляється як суверенна спільнота, яка має право і мусить існувати незалежно. Неодмінним елементом існування нації як уявленої спільноти є її обмеженість у просторі. Навіть найбільша з існуючих націй має свої кордони, реальні чи уявлені (не обов'язково державні), поза якими існують інші нації. Нація уявляється спільнотою, адже, незважаючи на фактичну нерівність і експлуатацію, які там панують, нація завжди сприймається як глибоке й солідарне братерство [2, С. 22–24].

Серед запропонованих західними вченими досить цікавою є концепція «українського проекту» Романа Шпорлюка (заснована на концепції «уявлених спільнот» Бенедикта Андерсона), згідно з якою у XIX ст. «український проект» виникає на протидію сформованим у той час «польському» та «російському» проекту. Саме в цей час відбувається перетворення російського і польського суспільств у національні. Процес формування нації у цій концепції виглядає як процес створення певною соціальною групою (інтелігенцією) образу нового уявлення суспільства про себе. У разі успіху «національний проект» реалізується у вигляді формування модерної нації.

Українці мали певну історичну, культурну і навіть державницьку традицію, а також нечисленну, проте досить високоосвічену еліту з традиціями локального патріотизму. Відповідно, розпочалося творення «України» – уявленої спільноти, але не як чіткої «окраїни», а як окремої соціально-культурної і в перспективі – політичної спільноти. Цей процес, вважає Роман Шпорлюк, свідчив не тільки про творення нації, а й про розпад і трансформацію інших націй, у даному випадку польської і російської, оскільки останні претендували на те, щоб українці залишалися інтегральною частиною цих націй, вже як модерних [1, С. 277].

Безпосередньо практику політики Російської імперії щодо українців розглядає російський дослідник Олексій Міллер у своїй монографії «Українське питання» в політиці влади та російській громадській думці (друга половина XIX ст.)). Автор вводить до наукового обігу термін «проект большой русской нации». Запропонуємо визначення мовою оригіналу: «Понятие русский оказывалось таким образом более широким, чем его современное значение. Оно относилось ко всем восточным славянам и обозначало ту цель проекта национального строительства, которую мы будем условно называть «большой русской нацией». Будучи этнической концепцией и проводя четкую грань между русскими и другими народами империи, этот проект в то же время отрицал качественный характер этнических различий между велико-, мало- и белорусами, включая всех их в единую этническую общность» [3, С. 37].

Наведемо деякі аргументи О. Міллера, що він пропонує для обґрунтування своєї концепції. Так, ані «малороси», ані білоруси ніколи не дискримінувалися в Російській імперії на індивідуальному рівні. Таке ставлення до них як до частини російського народу зберігалось на рівні офіційної позиції держави, а також, як переконання більшості освічених росіян протягом XIX ст. На початку XX ст., у період посилення шовіністичних та ксенофобських настроїв тільки українці та білоруси ніколи не розглядалися як «інородці».

Культурна та історична специфіка Малоросії, так само як особливий регіональний патріотизм малоросів, були цілком прийнятні в очах прихильників концепції «великої російської нації» до поки вони не входили з нею в протиріччя. Ставлення імперії до малоросів і білорусів передбачало, таким чином, інтеграцію, засновану на принципі рівності окремих індивідів з одночасною відмовою у визнанні їх як національних меншин. Водночас, політика по відношенню до неслов'янських народів та поляків була протилежною: принцип індивідуальної рівності заперечувався, але статус національної меншини не ставилося під сумнів [3, С. 37–41].

Відповідно можна сказати, що, національна політика Російської імперії була спрямована переважно проти саме українофілів, які формували власну концепцію української нації, що конкурувала, в цьому випадку, з концепцією «великої російської на-

ції». Міллер пише: «Можна стверджувати, що влада лише поступово приходили до усвідомлення природи та масштабу загрози – аж до 1862 р. вони, за рідкісним винятком, не протидіяли прагненню до Емансипації української мови, а окремі відомства (насамперед МНП) деколи навіть надавали цим зусиллям підтримку» [3, С. 227]. Головною метою імперських дій, зокрема й Валуєвського циркуляра, було блокування зусиль, спрямованих на емансипацію української мови та поширення грамотності українською серед українських селян. Чого, відповідно, прагнули українофіли [3, С. 228].

Німецька дослідниця Рикарда Вульпіус переважно погоджується із висновками Олексія Міллера, зазначаючи, що частина російського суспільства наприкінці ХІХ – на початку ХХ століть цілком вірила в існування давньої триєдиної «загальноросійської» нації. Відповідно, засуджуючи сепаратизм українофілів (у тому числі і культурний) як протиприродний, викликаний зовнішнім впливом.

З іншого боку, зазначає дослідниця, існували громадські кола, які дотримувалися думки, що «загальноросійська» нація є не чим іншим, як проектом, успіх якого залежить виключно від цілеспрямованих дій. Цей погляд отримав поширення насамперед серед правлячих політичних еліт членів уряду, ієрархів православної церкви і високопоставлених чиновників.

Успіх проекту безпосередньо залежав від того, чи вдасться запобігти розвитку самостійної української мови. Реалізовані (або заплановані) акції свідчать про те, що сновники поділяли поточний стан та плани їх опонентів, які вони намагалися розладнати. У свою чергу, українці і українофіли у Наддніпрянщини також усвідомлювали цю перспективну, сторону проекту великої російської нації [4, С. 354, 355].

Відомий австрійський дослідник історії Росії та України Андреас Каппелер відзначає зв'язок між українським питанням і формуванням російської нації та національної ідентичності. Дослідник розглядає російську національну політику, зокрема звертаючись до Валуєвського циркуляру 1863 р. що був проявом політики мовної русифікації щодо українців. Незважаючи на те, що українці не брали активної участі у польському повстанні 1863 р., політика щодо їхньої асиміляції була більш глибокою. Вчений пов'язує цей факт із тим, що російський уряд і суспільство надалі розглядали українську проблему в тісному контексті з польською, «намагаючись позбавити «Малоросів», а також білорусів і литовців необхідно шкідливого впливу бунтівних поляків і повністю повернути в лоно російського народу. Можливе відокремлення українців, вагомих кількісно, з їхньою стратегічно й економічно важливою територією, загрожувало вирішальним чином послабити не тільки російську державу, а й російську націю» [5, С. 115].

Отже, у запропонованому невеликому огляді були розглянуті деякі сучасні концепції, що досліджують політику російської імперської влади на українських землях та її взаємодію з українським національним рухом. Ці розвідки засновані на модерністському сприйнятті націотворення, що відбувалося у ХІХ ст. Дослідники відзначають прямий зв'язок між політикою російської влади на українських землях із процесом формування української та російської націй.

**Список літератури:** 1. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму / Г. В. Касьянов. – К., 1999. 2. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Б. Андерсон. – К., 2001. 3. «Украинский вопрос» в политике властей и русском общественном мнении (вторая половина ХІХ в.) / Миллер А. И. – Санкт-Петербург, 2000. 4. Вульпиус Р. Слова и люди в империи: к дискуссии о «проек-

те большой русской нации», украино- и русофилах, наречиях и народностях... / Р. Вульпиус // *Ab Imperio*. – 2006. – №1. – С. 358. 5. Каппелер А. Мала історія України / А. Каппелер. – К., 2007.

*Древаль Ю. Д.  
м. Харків, Україна*

### **ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ**

Методами оцінювання персоналу є сукупність операційних прийомів, за допомогою яких досягається мета повноцінного з'ясування ефективності функціонування конкретного колективу та його посадових осіб. Сукупно такі методи дозволяють отримати інформацію, необхідну для розвитку та вдосконалення конкретного оцінювального середовища. Основними функціями оцінювання є стимулювальна (яка виявляється у формуванні методів, здатних ефективно впливати на виконання працівником власних обов'язків), коригувальна (що зводиться до уточнення працівником власної поведінки, а також визначення пріоритетів і основних напрямків майбутньої діяльності на основі самооцінки, внутрішнього та зовнішнього оцінювання професійної діяльності) та контролююча (нагляд та контроль за виконанням і дотриманням певних норм та правил професійної діяльності).

Проблема методів оцінювання персоналу традиційно знаходиться у полі уваги фахівців з організаційного менеджменту та теорії організації. Її досліджували І. Ансофф, М. Аокі, Т. Базаров та Б. Єрьомін, Н. Беяцький та С. Велесько, Ст. Бір, У. Бреддік, Х. Віссема, Дж. Л. Гібсон, Р. Дафт, П. Дізель, А. Колот, М. Х. Мескон, М. Альберт та Ф. Хедоурі, І. Процик, В. Томілов, В. Федосєєв та С. Капустін, П. Форсіф та деякі інші вчені. На увагу заслуговують, насамперед, праці М. Х. Мескона та його колег, а також В. Весніна, в яких закладено основи сучасного розуміння підходів до формулювання мети та механізмів такого оцінювання [1, 2]. Проте поки що немає остаточної ясності у питанні систематизації та оптимального відбору методів, на основі яких і має проводитися ефективне оцінювання персоналу.

Сучасними фахівцями опрацьовується декілька груп чи блоків методів оцінювання, які розділяються залежно від кількісних та якісних характеристик, а також результатів з'ясування компетентностей конкретного управлінського колективу. Так, Н. Беяцький та С. Велесько розділяють: оцінювання за діловими якостями, оцінювання за результатами діяльності та систему тестових методів оцінювання [3, С. 179]. Натомість П. Форсіф пропонує розділяти методи відповідно до оцінок здійснюваної роботи, оцінок результатів та оцінок ефективності навчання [4, С. 38, 69, 154]. Відповідно ж до напрацювань В. Федосєєва та С. Капустіна розділяються якісні, кількісні та комбіновані методи оцінювання [5, С. 101–102]. Якраз в руслі такого групування і вдається досягти максимальної чіткості у питанні композиції методів оцінювання персоналу публічної служби, адже гармонійне співвідношення якісних та кількісних методів охоплює всю оцінювальну матрицю.

Якісними характеристиками позначаються методи складання біографій, ділові характеристики, самозвіти, групові дискусії, експертні оцінки, спостереження, спеціальні